

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

BARCELONA, 9 DE DESEMBRE DE 1910

NÚM. 1667 ————— ANY XXXII

PERIODIC HUMORISTIC ILUSTRAT

10 centims ————— Atrassats: 20

VISITA D'UPA

—Deixi's d'histories, mossèn Benet... Tan Nunci es ell com jo.
—Sí, però vos feu propaganda per la carn y ell la fa per l'esperit.

MUNICIPALESCA

La nota municipal més sortint segueix essent encara la qüestió que fa referència a l'aprovació del projecte per a la portada d'aigües. La ciutat no pot avenir-se a que, contra l'opinió general, contra el criteri de les minories representades en el Consistori, contra el parer dels seus habitants en pes, vulga la gent lerrouxista dur a bon terme el plan d'en Gonzalo Rivas. Més, quan a l'honrada protesta de l'opinió no hi oposen, els protectors d'en Rivas, cap d'aquelles raons prou sòlides per a suscitar en l'anim dels més imparcials una lleu guspira de dubte... L'argument únic empleat pels lerrouxistes en aquest cas ha sigut l'estupid *perquè sí*; el mètode seguit per a portar el convenciment als esperits, el que's deriva de la forsa en l'acte de la votació.

Consti, perxò, que, ab tot y els vintiquatre vots aplegats per a anar contra Barcelona, segueix la ciutat creient com mai que'l projecte es un disbarat, y que resulta, ademés, una imperdonable lleugeresa acordar la compra d'un caudal d'aigües quines existencia y potabilitat no han sigut encara demostrades. L'erro dels regidors lerrouxistes en aquest punt es tant més manifest quan, com deiem la setmana passada, per a vendre no compta en Rivas—ni de bon tros—ab l'indispensable conformitat dels propietaris de les finques afectades pels seus plànols de canalizació. Tot això sense considerar l'anomalia que representa el fet de voler entregar la quantitat de 37.800.000 pessetes, o siga el 60 per 100 dels 63.000.000, montant de la quantitat total, acte seguit de firmada la corresponent escriptura de venda.

Aquets són, indubtablement, els inconvenients més capitals del projecte, mirat aixís, a *grosso modo*. Per la seva magnitud, per la seva innegable importancia, ha tingut el do d'interessar l'opinió com pocs.

El plet ha sigut ja fallat per Barcelona en el sentit d'haver vist ab el més fondo disgust la conducta observada pels quins, dientse els seus representants, no vacilen en avançar als interessos de la urbs les seves mires egoistes y les seves conveniencies personals.

* * *

Sense que'ns proposem allissonar a ningú, entenem nosaltres que'ns toca, als barcelonins, tirar aquesta vegada lo que vulgarment se'n diu *totes les àncoras al mar*, a fi de que siga la voluntat de Barcelona la única que, al cap-d'avall, imperi. Cal que tots nosaltres, els homes que en altes esferes ostenten la nostra representació especialment, apurem tots els medis y apelem a tots els extrems per a conseguir que, sols siga per aquest cop, l'atentat contra l'hisenda comunal deixi de perpetrarse.

L'assumpte de les aigües no ha passat encara, a Cà la Ciutat, per tots els tramits que precisen per a que'ls que tan descaradament el defensen puguen alabarse de tenirlo definitivament resolt. Els regidors amics de Barcelona no han acabat, doncs, la seva tasca, y faran santament portant fins als darrers extrems la seva més ferma oposició contra aquest projecte maleit que la ciutat en pes detesta.

Pels regidors amics de Barcelona, la lluita contra el plan d'en Rivas està molt lluny de poderse dar per acabada...

* * *

Deiem que convé que tots els homes a qui el poble barceloní té confiada la seva representació s'apressin a la de-

fensa dels nostres interessos y de la nostra dignitat, greu-ment menassats els primers y escarnida la segona per l'eixam de famolencs que seü avui en els escons del nostre Consistori.

Hem dit que no intentavem allissonar a ningú, y afegim ara que, menys encara que allissonar, pretenem marcar el camí que en aquest nou aspecte de la lluita en defensa de Barcelona toca seguir als seus veritables representants. No volem, ab tot, deixar de fer conèixer la nostra veu, donades les actuals difícils circumstancies, en que sembla existir, per part de l'enemic, el proposit d'atropellarho tot.

Sense perill d'avenirnos a lo que'ls organismes superiors del P. d'U. F. N. R. acordin, entenem nosaltres que s'imposa el que don Pere Corominas vagi, quant abans millor, a Madrid, per a que,—a semblansa de lo que, ab motiu d'algunes anormalitats ocorregudes en el Municipi de la Cort, altres diputats han fet—puga discutir en ple Congrés, y davant per davant del propi Lerroux, la conducta seguida pels seus, no sols en aquest assumpte tenebrós de les aigües, sinó en altres mil quina importancia es per tots reconeguda, y que l'opinió pública ha jutjat igualment d'un modo desfavorable.

Al senyor Corominas més que a tot altre diputat correspon de dret aquesta enlairada tasca. L'investidura parlamentaria que'l director d'*El Poble Català* ostenta, l'hi otorgarem els barcelonins... Y com si el fet honrosíssim de representar en la Cambra dels diputats a la ciutat ultratjada no sigués encara un motiu prou poderós per a decidirlo, s'hi ajunta la circumstancia—única entre'ls nostres diputats—de que, com el capitost de les forses radicals, siga el senyor Corominas quefe de partit...

Oportunitat més favorable per a desemascarar als falsos amics de la ciutat no podria esserli oferta a don Pere Corominas.

L'actitut que li proposem té, ademés, una segona ventatja per a don Pere Corominas. La de que podria servirli de descarrec davant dels nombrosos ciutadans que vegeren ab marcat disgust la conducta del *leader* esquerrà al discutirse els pressupostos engiponats per en Cobián, y que, com el llegidor tindrà present, aixecaren la protesta de tot Catalunya...

JUST

* * *

Sé que t'han promès, minyona,
a un ricatxo hereu del pla.
Mes sé també que'l rebutges,
perquè ab mi't vols maridà.

Tu ab mi't casaras, minyona;
tant de bò que fos demà.
Jo posaré'l pa a la taula;
el teu pare'l llescarà.

El pa de casa, minyona,
es moreno... Això ¿què hi fa?
També ta pell es morena
y es dolsa de mossegà.

Els hereus del pla, minyona,
tenen unses per llensà.
Jo tinc salut y alegria,
que fan de més bon comptà.

Si a un hereu te dons, minyona,
menjaras pa blanc... Oidà!...
Mes segons quin cor te toqui,
ja veuras quin rosegà!

MAYET

EL VALS DELS PETONS
(De El Conde de Luxemburgo.)

—Una prueba de amor....
—No, señor... No, señor...
—Es un pico no más...
—Dónde vas! Dónde vas!
—Dámelo por favor
y hallarás defensor...
Ya verás... ya verás... ya verás...

La conferencia de l'Alomar

A l'apareixer l'ilustre mallorquí damunt les taules del vell teatre del carrer de Montserrat, atapaït de ciutadans, avids d'escoltar la paraula del Mestre, y duent la voluntaria representació de tots els estaments y totes les tendències, un sorollós esclat d'aplaudiments ressonà unaním a títol de salutació.

Fet el silenci en la sala, el conferenciant donà comens a la lectura del seu treball, *Negacions y afirmacions del Catalanisme*, oració civil, composta de formidables anatemes y de greus acusacions pera'ls uns, de nobles reivindicacions pera'ls altres, y de veritats sincerament reveladores pera tots, que, com pa beneit, pa espiritual del que Catalunya n'està tan necessitada, anà compartint en els presents, donant a cada hù el tros que ab justícia li corresponia.

Aprop d'una hora y mitja va estar en Gabriel Alomar pera desgranar aquell rosari d'idees, destructores unes, esperansadores altres, però totes noves y desinteressades; pera desentrellar aquell impecable teixit de pensaments originals, que'l bon auditori interrompia a cada punt ab aclamacions espontànies; glosa de poeta y conformitat de poble, que poden y deuen resumirse en una idèntica aspiració, en un himne a la Sinceritat, com a base d'una nova política sana y d'un nou partit actiu y poderós.

Terminada la conferencia, els seients, tothom dret y descobert, ovacionaren llargamen a l'Alomar, aplaudint en ell al poeta civil y al polític renovador.

Y, encara, al carrer repercutí l'ovació. Un grupu ben nombrós d'entusiastes ciutadans, que no's cansaven de victorejar, acompanyà el conferenciant al seu hostatge, desde quals balcons l'Alomar, pera acallar els aplaudiments de que era objecte, donà tres crits significatius de: ¡Visca Catalunya! ¡Visca l'obrer català! y ¡Visca la Llibertat!

F. N.

Modernisme

—¿Què vol dir *modernisme*?—li preguntaven un dia a un sabí.

Y el sabí, que devia serho de debò, contestà molt serio:

—Vol dir fer totes les coses al revés de lo que racionalment han de ferse.—

Potser de moment la resposta semblarà quelcom capritxosa y poc fonamentada; però, si després de deixarla reposar una estona, se l'analisa ab esperit serè, forsoament s'ha de reconeixer que'l sabí, al formular aquella definició va dir una veritat com un temple... dels més espaiosos.

Modernisme, en efecte, equival a ferho tot al revés, fugir de la naturalitat y proclamar resoltament l'imperi de l'extravagància.

O sinó, digueume: al trajo femení ¿com se li imprimeix caracter modern? Posantli la cintura a les cames.

Y una casa d'estil modernista ¿què es? Un edifici que ho sembla tot, menos un lloc destinat a albergar persones.

Y un'obra d'art ¿què ha de tenir pera resultar modernista? Si es un retrato, que'l retratat no's pugui coneixer; si es un paisatge, que'ls arbres siguin blaus; si es una marina, que'l mar aparegui de color de catxumbo.

Això es, segons la fórmula del sabí, el modernisme de les coses.

¿Voleu ara saber quin es el modernisme de les costums?

* * *

En un lugar de Galicia de cuyo nombre realment no me'n recordo, n'acaben d'oferir a l'admiració del món un magnific exemple.

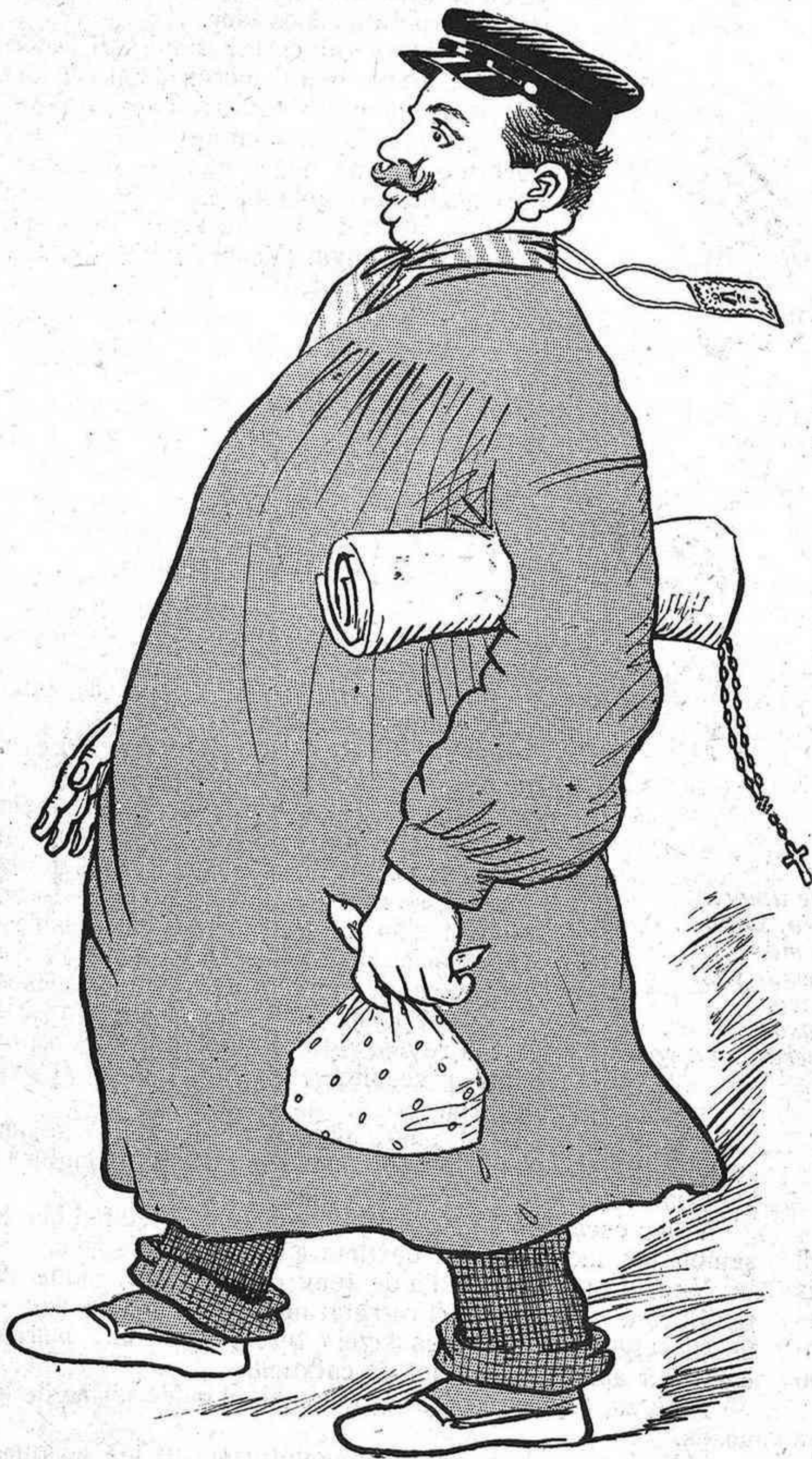
Feia un grapat de temps que'ls consumidors de llet creien notar en els procediments dels venedors certa cosa que no'ls agradava gaire. Y tant varen accentuarse les seves sospites, que un dia, ab la deguda reserva, varen posarles en coneixement de l'autoritat.

—¿Sab lo que'ns passa?—varen dirli:—Que cada vegada que comprem un vas de llet, a la segona glopada ja no'n tenim.

—¿Y a què opinen que deü ser degut aquet fenomen?

—Això es lo que no'ns atrevim a dir. Per xò acudim a vostè, a fi de que's digni pendre cartes en l'assumpte.—

L'autoritat va intervenirhi y ¡justa la fusta!... Com els compradors havien maliciat, les mesures dels venedors de llet no arribaven a la mida.

DISFRESSA D'OBREER

—Entornemse'n a caseta...
Adeu, Setmana Social!
Demà, altre cop a l'usura,
vestit de pontifical.

—Senyors meus—va dir l'arcalde als honorables lleters:—Com que això que fan es estafar al consumidor y jo no puc tolerarho, els invito a proveirse immediatament de mesures que tinguin la cabuda legal.—

¡Ah filllets de Deu!... ¿Què va haver dit el pobre batlle?... Com un sol home, s'aixequen els venedors y sense mossegarse la llengua li responen:

—Les mesures les paguem nosaltres y no els compradors; per lo tant, a gust nostre han de ser fetes.

—Es que està provat que són bastant més petites de lo que'ls correspon.

—¡Ara vegil!... Doncs ¿què voldria vostè? ¿Que fossin bastant més grosses?

—Ab que tinguin la mida justa m'acontento.

—No pot ser: guanyariem massa poc.

—¿Es dir, que s'empenyen en defraudar al public?

—Sí, senyor.

—Està be!... Ja procuraré baldarlos diariament a multes. ¡A veure si així els quedaran gaires beneficis!...

—Si vostè fa això, nosaltres farem una altra cosa.

—¿Què?

—Ens declararem en vaga.—

Tal dit, tal fet. L'amenassa no ha sigut una figura retòrica. Tots els lleters de la població han tancat l'establiment, y allí no's despatxa llet ni al Patriarca de les Indies.

—O'ns deixen servirnos de mesures curtes, o no volem vendre.—

¿S'ha imaginat res més modernista que això?

Tot, en aquet conflicte, va al revés de lo que hauria d'anar.

Els lleters, que a hores d'ara haurien de ser tots a la presó, dictant condicions a l'autoritat, que no vol més que ferlos complir ab la llei.

Y l'autoritat y els consumidors, que són els únics que tenen dret a gallejar, amenassats pels venedors, que de bones a primeres els han deixat sense llet.

Ei, suposant que lo que ells vénen sigui llet, perquè, ab la classe de moral que gasten, ¡calculin com deü anar l'aigua per aquelles vaqueries!...

MATIAS BONAFÉ

Pel bon nom de tots plegats

Si l'Associació de la Premsa no ho fos sols dels periodistes que fan *diaris*, hauriem ja presentat, a hores d'ara, un comunicat a la Junta de la mateixa en el sentit de que, pel bon nom de l'entitat, tant com pel prestigi del gremi, s'obris un expedient o's fes una informació en el sentit d'averiguar fins a quin punt poden esser certes les repetides acusacions d'immoralitat llensades contra el redactor d'*El Diluvio* D. Josep Costa Casanovas, batejat de molt temps, en el camp periodistic, ab el nom ben expressiu y pintoresc de *Tarugata*.

No es d'avui que en lletres de motillo s'acusa d'immoral al expressat redactor d'*El Diluvio*, que per cert ha donat ell sol més que parlar que'ls famosos *Rinconete* y *Cortadillo* ab tot el seu seguit d'aventures.

En l'assumpte de les aigües ha sigut D. Josep Costa acusat públicament de *chantagista* per en Gonzalo de Rivas, qui ha dit que:

«A raíz de intentar presentar al Ayuntamiento de Barcelona mi proyecto para la traída de aguas, en el café de la Lonja me presentaron los señores D. Alfonso Guardiola y D. José Campañá á un señor desconocido hasta entonces para mi, llamado D. José Costa Casanovas, redactor de «El Diluvio».

Este señor pretendió que yo le entregara DIEZ MIL PESETAS en pago de la publicación en «El Diluvio» de artículos favorables á mi proyecto de traída de aguas.»

Ja La Campana de Gracia recullí el paragraf de la carta d'en Rivas en que tan mal parat se deixa l'honor del redactor d'El Diluvio, qui contestà ab excuses y evasives als conceptes anteriors, en lloc de portar als tribunals a qui de modo tan categoric l'acusava.

Posteriorment vingueren dos testimonis a corroborar lo dit per en Rivas. Són aquets els senyors Guardiola y Campañá, aludits per l'autor de la carta, que demostraren, aixís mateix, no tenir gaires pèls a la llengua.

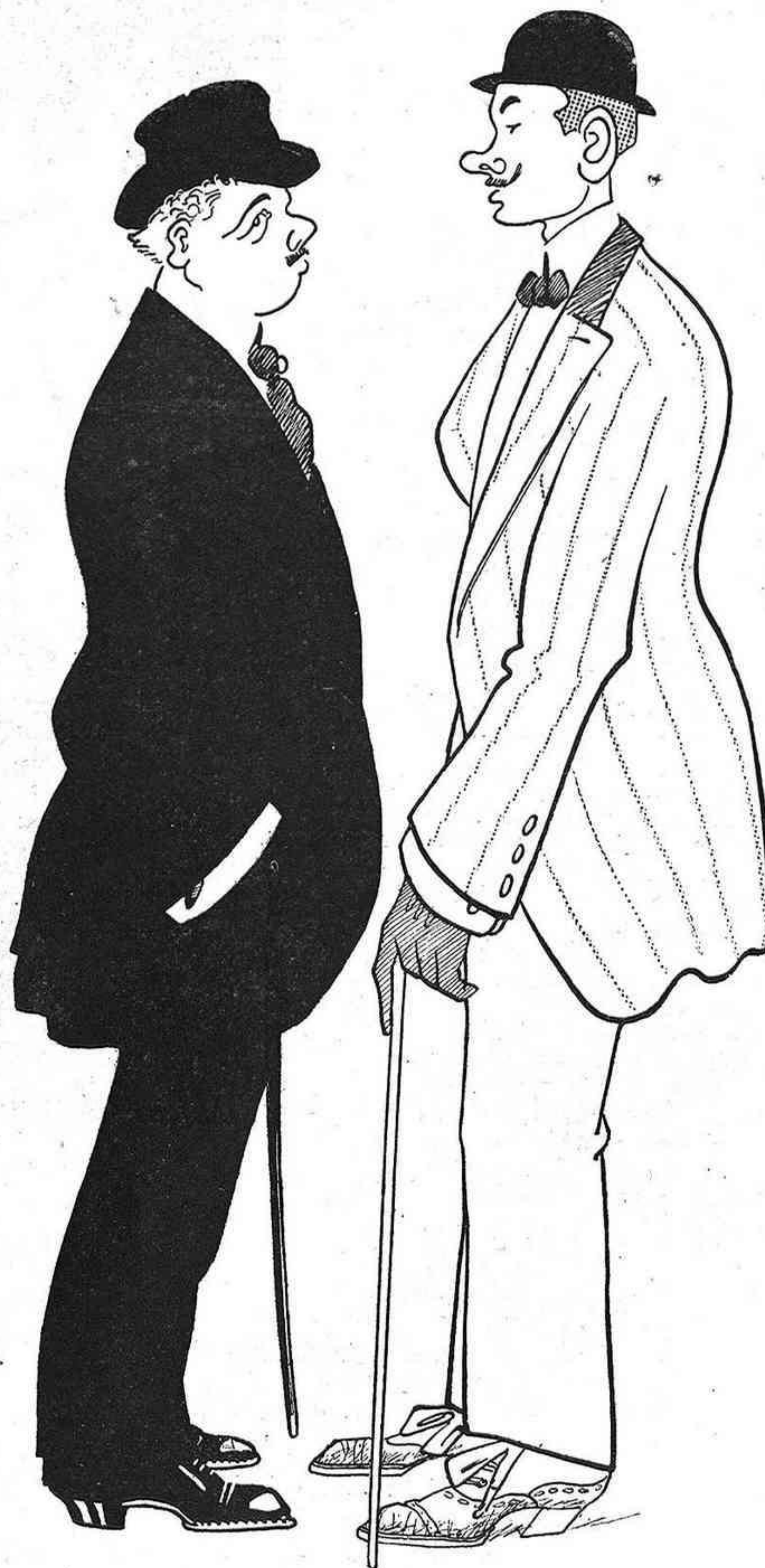
Digueren aquets: «...es cierto en todos sus puntos las manifestaciones hechas por don Gonzalo de Rivas, solicitando de dicho señor, el señor Costa, un contrato de publicidad mediante 10.000 pesetas»; a pesar de lo qual, aquesta es l'hora en que l'Associació de la Premsa diària no ha pres encara, que sapiguem, la més petita iniciativa encaminada a posar en clar un fet escandalosíssim, que ve a sumarse a la llarga llista dels que al senyor Costa s'atribueixen, y que al ferir la seva dignitat taca de ple el bon nom dels periodistes barcelonjns.

Es possible que les coses segueixin com fins aquí?

Creiem que no.

Ans al contrari: convenuts estem de que no mancarà, entre'ls simpatics periodistes que treballen en els nostres diaris, qui s'encarregui de portar la qüestió al sí de l'entitat, a fi de que, prenent les mides que s'estimin de justícia, deixi aquesta el nom de la premsa al lloc que de dret li correspon.

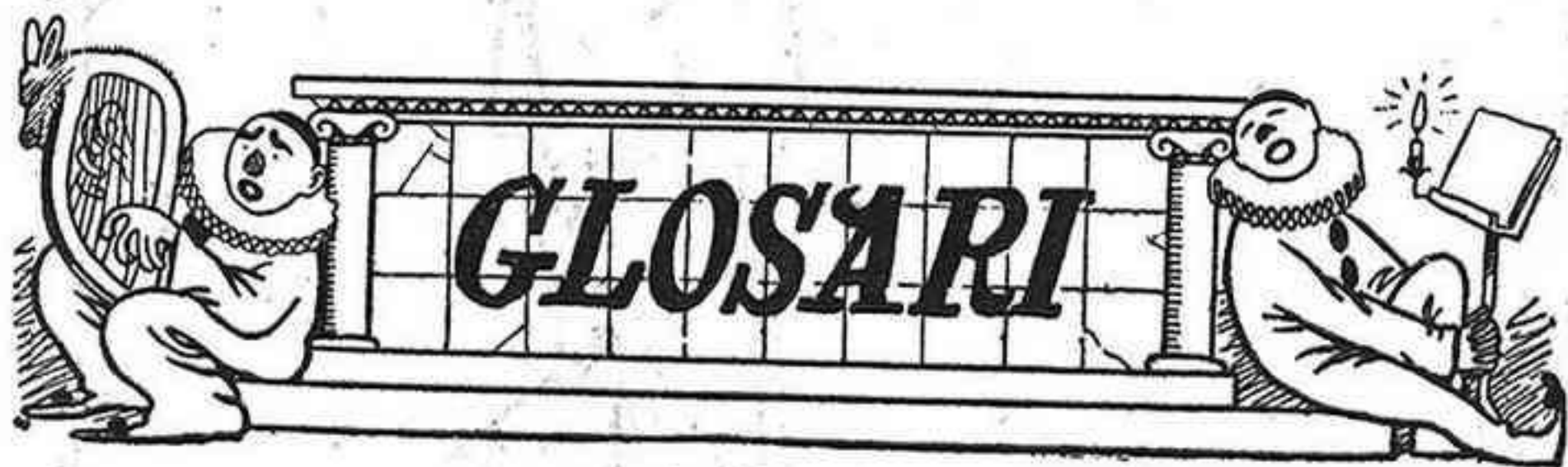
que s'alaba de desferse de tota mena de lligams en public, y potser a casa seva es un anyell de la dona y's veu estretament lligat per un infant ros, sense altra forsa que la d'uns ullets blaus y una boqueta riallera; que's deslliura de tota mena de jous de canem, de couro o de ferro en un circ, y, en son fur intern, potser es el primer víctima de l'amor, de l'amistat, de la familia, del clero, de la miseria, de tots els jous a que'ns exposa el desnivell de la despiatada societat; que fa gala de rompre símbols d'esclavatge en un teatre, y potser es joguet de la política...

INDIRECTA AN EN MILÀ Y CAMPS?

—¿Què me'n dius de la Conferencia de l'Alomar?

—Home... que allò de la ciutat de pedra devia anar per la teva casa del Passeig de Gracia.

UN «PROMETEUS» QUE PROMET

Rambles avall, seguit d'una llarga corrúa de desenfainats, anava l'home mitg despullat, carregat de gruixuts lligams y de pesades cadenes. La gent, al seu pas, s'admirava, sorpresa y extranyada. Si l'excentric individu en comptes de passar per la Rambla hagués passat pel carrer de la Boria, hauriem dit que allò era un castic; si, en comptes d'anar en direcció al Port, hagués anat camí de la Bonanova, hauriem cregut que allò era una prometensa. Esbrinat el misteri poderem constatar que no's tractava ni d'una cosa ni d'altra. L'home encadenat no era un penitent, era un artista; a lo que anava no era a cumplir una sentència, sinó a ferse un auto-reclam.

Un cop arribat a la punta del Moll, el modern Prometeus fou agarrotat de brassos y de cos per quatre ferrerens bastairos, y davant la multitud esglaiada's llensà tranquil y somrient a les profunditats del Mediterrani. Als pocs segons l'home sortia a flor d'aigua, nedant, completament deslligat de cadenes, saludat pels aplaudiments de la gentada. Y en aquells solemniats moments el glosador no aplaudia, filosofava.

—Aquí teniu un home—'s deia'l glosador—que té una gran trassa en deslliurarse dels nusos materials ab que'ls titans de la Riba l'agarroten, y potser en la seva vida moral no sab alleugerirse de vagues febles y senzilles. Aquí tenim un geni de la forsa y de l'ardidesa que, davant de la gent, sab treure's del damunt cadenes pesantes que li posen els homes, y potser està enamorat; que té'l do de descarregar-se de grans pesos, y potser se veu ab treballs pera descarregar-se de la consciencia;

Y un badooc dels que estaven aprop seu, endevinantli el pensament al glosador, va interròmpreli les filosofies:

—De la política, diu?... Aquet subjecte potser no es radical, ni de l'esquerra, ni del partit nou, però, lo que's pot assegurar es que, ab ell, els «lligaires» no hi podrien res.

Naturalment que no...

Com que es un Prometeus que ell mateix se porta l'Hèrcules deslliurador!...

XARAU

FIAT LUX

*Qui no fia, no ven,
y qui fia, no cobra.*

—¿Ja ha vingut la Filomena a pagarnos l'albernús?

—Ara s'hi adoba!... El seu home no treballa...

—¡Ja hem rebut!

Y la Pepa?...

—Ah!... Aquells enagus?...

Va prometre que dilluns, pro no va dir quin, y'm sembla que'ns en veurem un embull.

—Y la Lola?

—¡Quina estafa!

—Y la Neus?... ¡Que'n soc d'ilús!

—Tant que sempre t'ho predico que si fiem estem perduts!...

—Prediques... pro no ab l'exemple.

—Pro si'l mal no ve d'avui.

Tu vas comensâ a obrir comptes...

—Que ja estan saldats.

—Alguns;

pro no pas tots.

—Sempre'n falla un entre tants. Pitjô a tu, que quasi tots te fan figa.

—Seras tu'l del mal cop d'ull, puig jo't consulto y tu a proves...

—Sí, vamos: que som dos rucs que anem donant toms al bògit,

fins que'ns veurem expremuts,

carregats d'anys y de xacres

y ab la deshonra al damunt.

—¡Això mai!

—¿Y les factures?

—¿Que vols dir que tallem just?

—Oh! Just rai... ¿Què més podriem desitjar que no fer curt?...

—Doncs, ¿de què't serveix dur calses?

—¡Tantdebò que'n pogués dur!

Mira'ls pellingos com pengem!

Y de noves... Deu ajud.

—¡Ai, senyor!...

—Dòna..., no ploris...

No n'hi ha prou ab el disgust que un ja té?...

—¡Ai, mareta meva!...

—No't desesperis... No puc veure plors...

—Ai, pobre barca!

que te n'esperen d'esculls!...

—Hi ha un remei.

—¿Quin?

—No fiâ un centim.

L'ENDEMÀ DE LA CLAUSURA

—¿Y què han acordat, a l'ultim, aquets de la «Setmana Social»?

—Res... ¿què vols que acordin?... Resignació pels pobres y bons aliments pels rics.

—Es vritat, pro ja ho dius tu!...

Vols dir que'l nostre caracter!...

—S'ha de cambiâ en absolut!

D'avui endavant no's fia ni un centim de ble pel llum.

Hi estas d'acord?

—Sí, sí; entesos.

Res de credit a ningú.

—El qui'ns compri, bitllo, bitllo.

El llanto sobre'l difunt.

—¡Guerra als comptes!

—¡Fòra talles!

—Ni llibreta de morts vui!

—Té... esquinsada!

—Y aquí un rètol

que digui: «No's fia avui!»

—Ab lletres de mitja cana!
—Y la creu!
—La creu, t'ho jur.—

En això s'obre la porta...
—¿Que tindrien tapa-punts?
—Prou; sí, senyora.
—Y gorretes?
—Ja ho crec.

—Y un culatxo rus?
—De tot. Demani, senyora,
que la servirem ab gust.
—Quant val?... Està be!... Emboliquiho.
No li ho pago ara... El dilluns
en Lluch cobra la mesada
y al vespre'ls hi vindré a dur.—

L'amo's mira a la mestressa,
la mestressa baixa'ls ulls,
y observant la compradora
que'ls venedors resten muts,
agafa'l paquet dels gèneros,
obre la porta... y ¡abur!

Els amos de la botiga,
després d'estar dos minuts
pal-plantats com dugues momies,
avergonyits y ab els ulls
congestionats, confongueren
dos fondos sospirs en un,
com si a duo ensemps diguessin:

—¡Ara sí que estem perduts!
Per distreures de les penes,
agafa l'amo un volum
a l'atzar, s'assenta, l'obre
y lo primer que'ls seus ulls
oviren es un epígrafe
ont veu escrit: *Fiat lux*.

Llegeix tres o quatre ratlles
y alsantse d'un bot, diu:—Tu,
Ramoneta, d'aquesta última
cobrarem; n'estic segur.
Deu va dirho; an aquí ho porta:
Fiat lux... fiat d'en Lluch,

lo qual vol dir que'ls Lluchs paguen...
—Sabs què penso?... Que ni tu
ni jo havem nascut per vendre;
y que això del *fiat lux*
que Deu va dir, significa
«que aquell qui fia es un llus».

M. BADIA

Ab aquest número de L'ESQUELLA va, sense augment de preu, un plec de quatre pàgines de DEL BORN AL PLATA, «Impressions de viatge», per Santiago Rusiñol.

Ciudadans, pas a les besties!

La casualitat ha dut a les meves mans un exemplar del darrer número del *Butlletí de la Societat Protectora dels Animals y de les Plantes de Catalunya*, publicació no per modesta menos meritíssima, y que ab la major complacencia acabo de llegir desde la capsalera al peu d'impremta. Al deixar-la ho faig ab certa recansa, filla de que, com fa constar en la coberta, *vegi la llum pública una vegada cada tres mesos*. El que tinc damunt la taula y dona peu an aquestes ratlles correspon al passat mes de Novembre. Vol dir que fins per allà al mes de Febrer de l'any que ve no tindrem la satisfacció de rebre la visita d'aquet nou y bon amic, y això encara si Deu Nostre Senyor permet que, com aquest cop ha succeït, vingui la simpàtica publicació de nou a saludarme...

Doncs, sí amics. El número del *Butlletí de la Societat Protectora dels Animals y de les Plantes de Catalunya* corresponent al mes de Novembre ha delectat l'anim de l'articulista, que ha descobert, per entre la lletra de les seves planes, un fons d'amor y pietat cada dia més difícil de trobar en la majoria dels homes. Destaca del sumari del *Butlletí*, tot ell ben interessant per cert, un article biografia del *Papeto*, cavall il·lustre, resident

L'OBRA DEL DIA

—A tot arreu fan El Conde!... Ves a sapiguer quin es el verdader...
—Nò te'n preocupis d'això. Si vas a veure'l y pagues, el verdader seras tu.

a Vilanova. Pertany el *Papeto* al Excelentíssim senyor Marquès de Castro Fuerte, general de brigada en situació de reserva, segons aprenem en el *Butlletí*, y tan enamorat del seu cavall, que a l'enterarse de que pel ram de guerra havia sigut dictada la seva enagenació com a inservible, l'adquirí en pública subasta, arrebaissantlo d'aquet modo de les mans dels especuladors. Afegeix el *Butlletí* que desde allavors viu el *Papeto* ben peixat y regalat en una finca de Vilanova, esperant que la mort l'atrapi rodejat de comoditats en lloc d'esser conduit a morir entre les banyes d'un brau...

La biografia del *Papeto* afortunat ha dut a la meua memoria una pregaria composta poc temps enrera per un americà amic de les besties, y de la qual podria molt ben esser que'ls senyors de la *Societat Protectora dels Animals y de les Plantes de Catalunya* no'n tinguessin coneixement. Va, la pregaria de referencia, encaminada a posar un terme als mal tractes infligits pels cotxers y carreters als cavalls confiats a la seva guarda. La pregaria sigué impresa. Per ordre del quefe de policia de Nova York se troba avui fixada en tots els estables, rics y pobres, d'aquella populosa capital. La pregaria cavallar pot dirse que ho abarca tot. Al costat del pa de l'esperit, encertà el seu autor a posarhi la conveniencia d'aumentar l'aliment del cos, base del saludable y sanitos principi, sense'l qual a l'home, com a la bestia, li es impossible *anar tirant*. La pregaria del cavall, qual record ha evocat en nosaltres l'existencia del noble *Papeto*, resum a la perfecció totes les necessitats y els desitjos d'aquesta utilíssima bestia, que ja alguns batejaren ab el dictat d'*amic de l'home*.

Diu la pregaria del cavall:

«Aquí va, mestre, la meua pregaria. Alimenta'm y mira d'apagar la meua set, abans que tot. Acabada la tasca del dia, busca'm asil en un estable decorós. Parla'm, tota vegada que les paraules donen sempre més bon resultat que les regnes y el fuet. Afa-laga'm y ensenya'm de treballar de bona voluntat. Ni'm castiguis en les pujades, ni'm tivis les regnes al devallar per les pendents. Si no t'he comprès depressa, assegura't, abans de castigarme, de que no has confós la regna. Procura que la ferradura no pugui ferirme'l peu. Si veus que deixo el menjar, informa't de l'estat de les meves dents. No'm vulgas tallar la quá. Pensa que es la meua única arma contra les mosques, que no'm deixen viure. Quan els anys no'm permetin treballar, quan hauré assolit l'edat de debil o d'invalid, no permetis que la gana acabi ab mi. Abans te demano que'm jutgis severament, y posis tu mateix un punt a la meua vida, estalviantme d'aquet modo de sofrir inútilment... Te demano, per ultim, que'm perdonis l'haver vingut fins a tu ab aquesta pregaria humil que t'acabo d'endressar en nom d'Aquell que, com jo mateix, vingué al món dins un estable...»

Aquí acaba la pregaria del cavall. Per cert que recordo aixís mateix haver llegit que l'experiencia duta a cap pel gefe de policia de Nova York ha obtingut un exit complet, y que'ls cotxers americans, commoguts fins en lo més pregon de la seva ànima, han tancat de cop y volta les *amenitats* del seu repertori ab pany y clau, guanyanthi la propietat del llenguatge sovint ofesa, els pobres cavalls condemnats a aguantar mil impropis, y els clients, obligats a escoltarlos.

No m'atreveixo a afirmar que la pregaria triomfés entre nosaltres com ha triomfat a Nova York, per més que en les *Ordè-nances municipals* hi consti un article que condemna els espectacles vergonyosos que cotxers y carreters donen a diari en plena via... Altrement, aont la seguretat y el benestar *personal* són poc menos que una utopia, no es de llei que'ls ciutadans que encausen a l'opinió ens encaparrem pera conseguir que'ls cavalls se la passin be...

Tornant al *Papeto*, motiu d'aquest article, faré constar no més que, com he dit al comensar, mena una vida per tots conceptes regalada. Segons el *Butlletí*, procura el *Papeto*, que ja té *els seus anys, allargar els dies de sa existencia*, lo que de veres li desitjo. Y m'abstinc d'anotar cap més detall de la seva biografia pera no acabar d'apurar la paciència dels milers de ciutadans que, havent treballat tota la vida, se troben, a fi de comptes, sense un marquès que'ls lliurin dels *especuladors*, ni un mal jas damunt el qual deixarse caure morts.

Afegim, pera acabar, que'l *Butlletí de la Societat Protectora dels Animals y de les Plantes de Catalunya* acompanya, a l'història del *Papeto*, un retrat del biografat.

Això'm sembla de justícia.

De la publicació dels retrats ha arribat la premsa a ferne un verdader abús.

Celebrem, doncs, que surti d'entre'l *maremagnum* en que vivim, qui cuidi de que les coses comensin a anar pel bon camí.

Boy

TRATADO PRÁCTICO DE ZOOTECCIA, per *Marcel·l Montón*.—Aquet llibre, molt ben editat per la casa Araluce, parla de la cria lucrativa del bestiar, de la seva fecondació natural y artificial, dels cuidados que necessita, de l'esterilitat, de les enfermetats dels animals y manera de curarles y de l'alimentació y l'higiene que'ls són indispensables. En favor d'aquesta obra, una vegada exposat el seu sumari, sols ens cal recordar que'l seu autor es una autoritat ben reconeguda en el ram a que's dedica.

DEL COR ALS LLAVIS, *poesies*, per *Lluís Via*.—Aplec de composicions de caracter amatori, de les que nosaltres ne diem gènere intim de bona mena. El senyor Via es un sensitiu de debò, a la manera dels Matheu, Maragall, Apeles Mestres, Guanyabéns, que sent ab intensitat y sab expressarho sincerament y d'un modo original. El llenguatge que usa el poeta es el senzill, el natural, el que parla'l poble y per això va de dret al cor del llegidor, perquè no necessita esforços cerebrals pera esser comprès. La poesia d'aquet llibre se sembla a la del *Intermezzo* y a la de alguns altres llibres de poetes, estimats precisament per lo que té d'eterna. Entre aquest estol de versaires incongruents que sofrim y que s'aixoplugen sota les ales del barret de la moda, un cor jove enamorat de la forma clàssica y dels sentiments ingenuus, es una flor en mitg d'un ermot. Felicitèmonseny felicitemlo.

Cartilla del emigrante.—Obra dels senyors Rísquez y Ordóñez, de gran utilitat en les presents circumstancies. Fou premiada en el concurs obert per l'Unión Ibero-Americana.

Un quefe de la Coronela.—Es la tersa edició del celebrat drama d'en Ferrer y Codina. Ha sigut editat per la «Biblioteca Popular Teatral».

Mi parroco y mi tio.—Una noveleta blanca, d'aquelles que triomfem per l'amenitat y per l'enginy de l'acció. L'original francès, d'en Jean de la Brète, obtingué una extraordinaria acceptació. Traduida pel senyor Mateos, la edició espanyola promet també una bona acullida per part del public. Forma part en la *Biblioteca Emporium*, que publica la casa Gili.

La Vestal.—Opera en tres actes, llibre francès de Jouy y música de Gaspar Spontini. Versió catalana adaptada a la música per Joaquim Pena. Ara com ara, està fent un gran servei als dilettanti liceistes, doncs sabut es que *La Vestal* se representa actualment a la Casa Gran.

La revolució desde arriba.—Follet original d'Antoni Lidón Martínez. En ell s'hi tracten complicadíssims problemes d'actualitat. L'obreta va dedicada an en Canalejas.

La patria o nació dels catalans.—Follet de propaganda catalanista, el primer d'una serie que promet publicar la «Biblioteca Patriótica».

Discursos.—Dels que ha pronunciat en distintes èpoques y variades ocasions n'ha fet un llibre don Pere Arnó, de Villafranca, venerable professor d'un grapat de ciències, unes exactes, altres no tant.

Tot bon cavaller...—Joguina en un acte d'A. P. Maristany, estrenada al Romea l'any 908. Correspon a l'obra 33 de la «Biblioteca Popular Teatral».

Resultados del tratamiento con las inyecciones intravenosas de fluoruro sódico en la Tuberculosis pulmonar crónica, por el Dr. M. Gil y Casares. Un títol llarg aixís ja no necessita comentari, perquè en sa mateixa extensió's porta l'oli. Sols recordarem que's tracta d'una de les memories presentades al recent Congrés.

SEPT SCIENCIES

DEL BORN AL PLATA

IMPRESSIONS DE VIATGE per SANTIAGO RUSIÑOL

Sia com vulga, aquí tenen pa, i ditxós el poble que té pa, quan n'hi ha tants d'altres que no'n tenen!

Es clar que, com s'ha dit tants cops, no sols de pa viu l'home. Això ja se sap, iestic segur que'ls rosariencs se'n fan carrec, i ho pensen, i fins ho mediten, si la febre del negoci els dona temps pera meditar-ho, però mentres tant ells van fent-se rics; i segur que pensen: «Després, veurem. Primer és el cos, després vindrà... lo altre; anem pel ventre: el cor ja té espera. Omplim els graners, acurulllem-los, que aixís que arribi l'istiu, be prou que vindran les cigales!»

Això pensen els rosariencs, a judicar per l'absència d'art, i sobre tot de les arts plàstiques, que manquen en una ciutat que té doscents mil habitants; i com que, segons com se mira, tothom en aquest món té raó, el que escriu això no els farà la contra.

Més aviat pensem que ells guanyaran. Que l'home tip, si sap païr be, és capas de fer moltes coses, i el que té gana no més en sap fer una: badallar pera moure la boca.

XXXIX

Els cavalls de la pampa

Sortint de Rosari ja se sap: una tirada més de pampa; i una tirada, aquí, vol dir, sense rebaixar-ne res, de dues a trescentes llegües.

Abans d'anar enllà anem a una *estancia* (les grans propietats del país democràtic, ont hi ha propietari que té cent llegües de terra am tota la democràcia). I de tot lo que veiem, lo que'ns crida més l'atenció són els cavalls, d'aquesta pampa.

El cavall, aquí, com sap tothom que té un xic de geografia, ha estat la vida d'aquesta terra; l'amic del gauche i de l'immensitat, i el poblador del desert. Si no hagués sigut pel cavall, aquet país que travessem no s'hauria pogut explorar; sense ell, ni els indios haurien vingut a la vora de Buenos Aires, ni l'es-

panyol hauria anat fins als boscos on se cria l'indio, l'agricultura n'hauria patit, el gitano també, i l'Argentina seria un mapa que no tindria més que costes.

Això ho sap tothom, però lo que no's creu, fins al moment que s'han pogut veure, és la simpatia que inspiren aquets cavalls, que'n direm de plana.

El cavall que's veu per tot lo món té cara de penes, d'angoixa, de bondat i de resignació. Sia de carro o sia de cotxe, sembla que dugui l'esclavitud a les teulades de les anques i a l'expressió de les orelles. Té un mirar trist, un posat sumís, un caminar reglamentari de corredor de curses a peu. Si li carregueu pes, el porta; si el fan anar als toros, hi va; si no li donen menjar, no menja, i si no li donen beure, no's queixa. De tant obeir s'ha tornat masell, no del cos, sinó de la voluntat, i arriba un moment a la seva vida que treballa tant d'esma i sense dalit, que si quan du un cotxe al darrera el cotxe se li desenganxés, aniria corrent del mateix modo i no podrien deturar-lo.

El cavall de la pampa (l'antic cavall, perquè la civilisació ja me l'ha començat a *remon-tar*), no s'assembla de res al seu colega. Primerament es deixa els cabells: el cavall de la pampa porta lo que vol: si li surt pèl als peus, porta mitges; si l'hi surt a la cara, du patilles; si li agrada anar vestit, es deixa un trajo de llana, que se'l muda una volta a l'any, més per luxe que per altra cosa. Després és del color que vol: ni *bayo*, ni *tordo*, ni *castaño*. Si li ve be d'anar clapat, es deixa unes clapes a la roba que no més se les entenen entre ells; si vol un capritxo de color, es torna gris perla, gris de forro, groguenc de *mate*, sepia de fulla; blanc d'aigua terbola, negre de fang o la tinta que ell i els seus pares saben no més d'on prové i on l'han anada a cercar; les orelles les porta dretes, com hi dugués forro de goma, i les té amatents a girarles com un panell de campanar; sap tombar els ulls vers on se sent soroll, am vivor de moviments que sembla que li han de dar la volta; té la coça a punt i en fa ús, per mica que'l contrariin, i en els posats, i en el cami-

nar, en la manera de treure-s les mosques i de treure-s l'home del damunt, a cops de peus, de cap i de coll, a dentellades i a tamborelles, es veu que's fa carrec de que és lliure i que estima més la llibertat que l'Espartero o que en Garibaldi.

Tant és aixís, que pera agafar-lo i poder-li posar cèdula (que és la marca del propietari) l'home ha hagut d'inventar el llas i valer-se de cavalls *esquirols* de la mena civilisada, i ho prova que, si be l'agafen, i el munten, i quasi el dominen, és segons com i am medis il·licits.

La lluita pera muntar-lo és terrible. El *peó*, aixís que'l té enllaçat, se li apropa com pot i de la manera que pot. (perquè qualsevol diria que té vint cames pera defensar-se, i si no reb de la una reb de l'altra), el lliga de cames, l'ageu i prova la garrotada. El cavall no diu res i aguanta; aguanta tant, el pobre cavall, que molts cops es cansa primer el qui pega que'l qui reb; després arriba un altre *peó*, després un altre fa un bot, s'agafa a la crin i el munta al pèl, i la carrera que emprenen no més es pot comparar a les que'ns expliquen dels cavalls d'Atila. No hi ha prou Pampa pera ells. L'Argentina els sembla estreta i ni el vent del desert els atrapa. El cavall corre, sí, però no's doma, i és que mentres pot galopar no's dona per dominat. És ell mateix amb un pes damunt; és ell, que ha crescut i s'ha tornat Centaure; se sent empenya en lloc de destorb; se sent amb ales en comptes de regnes; encara's creu més lliure que abans, i pera aturar-se tenen de caure ell i el gauche d'una sola peça, pera tornar-se a alçar tots dos, o quedar en un munt tots dos: morint-se l'un moriria l'altre.

Però l'home modern, que ho ha conegut, i sap que la llibertat és bona pera ell, però no pera'ls cavalls, ni pera tot lo que li ve be, pera domar aquesta bravesa s'ha valgut de lo que's valen tants pera amansir els cors més durs: de la teoria de Darwin de reproducció de l'especie..., de la perdició de l'home..., o, diemho més clar: de l'amor. Lo que no podria fer a la força ho fa canviant la raça. «El cavall és brau,—s'ha dit—però l'euga ho és bon xic menys, i per molt que estimi la terra, i la familia, i la pampa, i els seus companys de planura, si li feu passar davant dels ulls cavalls de races forasteres, que tinguin més bona planta i no tinguin el genit tant viu, ella se n'anirà a la planta: que'l *femení*, davant d'un bon *garbo*, d'uns lloms sapats i un mirar eternit, no mira nacionalitats, i tots els mascles li són patria.

L'home modern ha fet de... contractant. Ha cercat els cavalls normands, de més espatlles i de pèl més lluent; ha cercat els cavalls anglesos, de cames més primes i de coll més llarg, i ha dit a les eugues: «—Aquí els teniu: raspallats, lluent, eixint del barber, am modals francesos i aire anglès. Com podeu comparar aquest aire, ni els posats de gentilesa que tenen aquests estrangers am l'aspror dels vostres indios: escabellats, bruts i am flaire d'herba? Quin atractiu poden tenir,

oh eugues! els vostres marits, que us donaran fills clapats com panteres, al costat d'aquests cavalls-padres que quasi saben de lletra, i juguen al golf i al tennis, i van pentinats, i duen *sobretudo*? De quin tint tindreu la descendencia, amb aquest mostruari de colors que tenen els vostres companys? No us en donariu vergonya, eugaces analfabetes, de triar aquesta clapadura, en lloc d'aquests minyons *gringos*, tots iguals, del mateix color, i grassos, i musculats, i tots am la clenxa al mateix lloc? I l'euga... gaucha..., com que a la fi és euga, i a tota euga de tot arreu li agrada la roba a la moda, i a falta de la roba la pell, decanta els ulls a l'extranger, i qui diu els ulls diu l'intenció, i per medi de l'amor, creador de totes les coses, hi té familia, i adeu, raça, adeu, patria, i adeu, llibertat! Els nois *potros* ixen més mansos, els néts *re-potros* encara molt més, i a la quinta descendencia, en comptes d'haver-los de muntar per sorpresa i caigui qui caigui, arriba un moment que s'hi asséuen pera que'l domador no's cansi.

L'home d'Europa, per l'enginy de la passió reproductiva, ha acabat per civilisar-los, i com a bon civilisador, els ha dut els dos estaments que formen les classes modernes: els que no fan res i els que treballen. Si l'euga ha tirat per l'anglès els nois portaran genolletes, cabeçada de llana fina i mantell am cinturó; tindran un pis pera ells tots sols, criats, menescal, guanter, pedicur, bogadera, cuiner, planxadora i pentinadora, i no més tindran de correr els diumenges a la tarde, duent un potxinell-li al damunt, pera que l'amo's jugui la pampa on vivien els seus besavis; i si li ha donat per la Normandia, els seus fills, de potes gruixudes i d'espatlles de lluitador, aniran a tirar un carro curullat de saques de blat, i com que seran forçuts, quant més pes duran al damunt, més pes els voldran fer portar, quant més fassin el valent, més expremaran el coratge; i fang per aquí, i polsaguera enllà, ja se'ls haurà acabat la planura; uns i altres viuran a casa, però el seu poble no serà el d'ells: els arcabots de races noves els hauran tret el llinatge.

Comprenc que's defensin, els cavalls. Comprenc que mosseguin, que tirin coces; que, si tenen quatre potes, les fassin servir totes quatre pera defensar la llibertat. Però no podran res, pobres cavalls! La civilisació es val de tot, fins de la farsa i de l'hipocresia! Va a la seva i res la detura: ni la bellesa, ni l'amor, ni el crit de la terra, ni el plorar del vent! L'internacional és un ram que, pera complir be la seva missió, no mira besties ni mira persones; amb això, cavalls de la pampa, despediu-vos de la pampa: us tenen de posar l'uniforme més lleig de tots els uniformes: l'uniforme de l'igualtat de les coses vulgars i tristes.

Vista l'estancia, doncs, anem enllà. Llegües i més llegües de tornar a correr, pera arribar a Santa Fe al fer-se vespre.

Santa Fe

Aixís com hi ha homes que pel seu posat, pel seu no se sab què, són simpàtics a primera vista, lo mateix passa am les poblacions. L'estació, el primer passeig que's troba, les primeres cases, el color o la netedat de les primeres parets que's veuen, fa que un poble, ja d'arribada, sia més o menys agradable, un se'l miri am bons ulls o am mals ulls, i que'n formi una opinió, opinió que pot canviar-se am l'estada i el repòs, però que, de moment, aquella és la bona.

Santa Fe és simpàtica tot seguit. No seran les siluetes, perquè la ciutat és plana com totes les de l'Argentina; no serà l'irregularitat, perquè també és de les de quadratura; ni l'urbanisació dels carrers, perquè ja ens hi havem acostumat; ni la netedat, que domina arreu; ni les cases baixes de sostre, ni les botigues, que són com per tot; ni que tingui un hermós teatre, escola de dibuix, cafès..., etcètera...; serà, potser, que, a més de tot això, a la ciutat li falta molt d'això... que, avesats al trasbals d'angoixa que fa moure les que havem vist, aquesta no's trasbalsa tant; que entre'ls rengles de les cases atapaïdes i regulars aquí s'hi troba, de tant en tant, una tapia sense estucar, am les branques de taronger que surten damunt de les parets, burlant-se de la disciplina; que'l riu, aquí, encara no és port, i té voreres i camp pera extendre-s; que an els patis, estucats, s'hi permeten testos am flors, i que les flors no són de llustrina; y, sobre tot, i més que res, perquè'l poble té un xic d'història, i que de l'història en queden cases que ja comencen a tenir patina, i places que comencen a tenir herba, i coses que ja tenen records, i en un lloc com aquesta America, que tot és fet del dia abans, al trobar-ne de més enrera sembla que'l cor s'eixampli al veure-les. La pols d'una mica de ruïnes és tant necessaria a l'esperit, com l'hidrogen, l'oxigen, i altres substàncies que, segons diuen persones que hi entenen, amb elles soles n'hi ha prou pera viure.

També hi pot molt, pera respirar-les, trobar un bon guia espiritual, que us porti on s'han de respirar, i aquí hem tingut la sort de trobar el cicerone més culte, més afable, més intel·ligent i més artista que pugui trobar el foraster que viatgi sensacions. Aquest guia és en Rosas, l'intendent, home que, podent *posar*, no *posa*, com tants companys de carrera de la seva mateixa terra; que, sabent molt, no s'hi fa veure; que, havent viatjat, no se n'alaba; que, coneixent tota l'Europa, estima tant el seu poble que'n voldria fer un jardí pera'ls ulls i pera l'intel·ligència, i aquest guia és qui ens ha dut a veure lo que no ensenyen gaires guies, pel sol motiu de que no ho saben veure.

Ell no ens ha ensenyat camps de cultiu:

ens ha ensenyat paisatge i Argentina; no ens ha ensenyat fatxades de cases d'homes que han fet la fortuna a corre-cuita i a cops de punys, i no han tingut temps de tenir bon gust, sinó reconcs daurats pel sol; no ens ha dut allí ont hi havia *chaeras*, sinó allí ont hi havia flors; ni ens ha ensenyat l'America rica, sinó allí ont eixien poncelles que podrien florir més endavant; ni allí ont el riu anava encaixonat, sinó on corria lliurement; ni allí on se feien discursos, sinó ont hi havia mans pera estrenyer. Amb ell havem seguit llocs solitaris, on l'herba surt al mig de l'empedrat, i els cotxes no hi passen, i els homes no's trepitgen, i s'hi sent tocar les campanes; havem anat a esmorzar al camp, on no se senten els fonografs, ni els gramofons, ni les eines malignes, i els aucells venen aprop a cantar sense maquinaria; hem anat a la vora del riu, a mullar-nos els peus a la sorra, sense ribes, ni carenes, ni matxines; hem vist relliscar en l'aigua barcos que no eren de cinematograf; i places desertes, i fatxades velles, i arbres florits, i tot això ha estat tal repòs pera la nostra ànima, cansada de jugar a quadres i a simetria, que an això devem, més que a altra cosa, aquest consol de desviament que'ns ha proporcionat l'amic Rosas.

I més que res, li devem l'havernos portat a veure el convent de Franciscans que's troba en aquesta ciutat i que és un oasis d'America. Figureu-vos un convent que, encara que no és molt antic (del segle disset), voltat de tanta cosa nova, és una cosa venerable. L'estil és entre mozarabe i plateresc, però aplicat a les colonies. Lò que a Espanya era pedra, aquí són maons, i lo que allí són maons, aquí és estucat. El claustre, sobre tot, és magnífic, no per lo gran, ni per lo sumptuós, sinó pel seu reculliment, la seva flaire, i la poesia. Al mig, un pou; al voltant, tarongers; a terra, caminets brodats, i al voltant, els arcs, les columnes, les cornises i els capitells, en lloc de pedra, són de fusta, com si haguessin agafat un claustre de l'Albaicín y l'haguessin dut en carabela a fer una colonia mística, com qui porta un bocí d'Espanya, amb els seus records i la seva història, i el plantés com una tenda en aquestes terres tant llunyanes.

Aquí hi viuen frares; uns missionistes que, si els cremadors de convents els poguessin veure en aquest medi, tant solitaris, tant ascetes, al mig d'un mon tant materialista, crec que apagarien el foc. Un d'ells (crec que'l fundador), Sant Francesc Solano, conten que convertia els indis cantant-los versos amb un violí, i avui, que'ls nord-americans *converteixen* als pells-roges a tocs de winchester i a cops de sabre, i al *Chaco* a cops de sabre i llança; els inglesos, al Transvaal els convertien a cops de canó, i els belgues a cops d'una tralla que'n diuen civilisació, és tant extrany saber d'un sant que predicava am versos i musica, que si el lloc no fos simpàtic aquest record ja ens l'hi faria.

En el món encara hi ha tants indis que van vestits de senyor, que aquest sant ens ha fet pensar que'ls que van pel món fent come-

dies, i recitant versos, i pintant quadros, potser fan més bé que'ls fusells, i això, i lo que havem descrit, potser sia el motiu principal de que una ciutat semblant a les altres, quadrada, dreta i rectangular, per medi d'un amic sincer, intel·ligent i bondadós se'ns hagi fet més agradable.

XLI

El riu Paranà

El riu Paranà que veiem aquí, en la ciutat de Santa Fe, porta les aigües del cor d'America, i, passant per terres immenses, neix al Brasil i va a l'Atlàntic.

El riu Paranà és un riu del qual no'n pot tenir una idea el que no l'hagi vist d'aprop, tant ample és i tant majestuós. Mirant d'una vorera a l'altra, allà al lluny es veu com una ratlla que quasi be no's distingeix, i aquella ratlla és una illa; al darrera de la illa hi ha una altra branca; enllà de l'aigua, més illes; enllà de les illes, segueix el riu, i sempre enllà, fins a l'horitzó, que va reculant quan un s'hi apropa, és un llac immens que va baixant, com si's vegés rodolar el món: una planura que rellisca.

Lo que'l distingeix també és el color, que no s'assembla a cap més riu dels que nosaltres havem pogut veure. És d'un verd blavós i d'un gris groguenc, que, no podent-ne donar una idea, lo mellor es dir: color de Panamà. Els espanyols li van posar «el Plata», però, en cas de semblar-se a la plata, seria barrejada amb fang, amb or i amb espurnes de marbre; i si algun record en pot tenir, és el color mate de la seva aigua.

Perquè el Paranà té una cosa que tampoc l'havíem vista mai, i és que és un riu que no reflexa. Si ho goséssim a dir, diríem que'l Paranà té idees pròpies, que va a la seva, que no mira res, que segueix el curs sobirà, orgullós de sa grandesa i convençut de sa missió, i que passin nubols, passin blavors, que'l cel s'emboiri o que s'aclareixi, ell ni somriu ni s'enfada; sab que'l seu camí es anar al mar, i no's distreu de res ni pera res; a pas solemnia i segur de no trobar resistència, segueix el seu curs invariablement, apartant tot lo que'l destorba, sense un sotrac i sense una onada.

Lo que fa és creixer i inondar-ho tot quan l'inflen les pluges dels tropics, però tampoc és a torrentades: és extenent-se, és eixamplant-se, és colgant illes i omplint planures. Arriba un jorn que, sense remor, com si anés extenent els braços, els arbres comencen a colgar-se, les terres comencen a desaparèixer, les voreres i les platges a fondre-s, i és que'l riu necessita lloc, i al necessitar-ne, i al pendre-se'l, ho fa amb un ritme tant suau, que no sembla que l'aigua pugui, sinó que és la terra que baixa; que no és ell el que avença, que és la plana que recula al veure-l aprop; que no pren lloc, sinó que'l perdona, com dient-li: «Feste enllà,

que jo passo; t'he deixada en sec un quant temps, però ja que tens l'atreviment de voler sembrar en els meus dominis, segueix-me al mar i no'm destorbis.»

I anant al mar s'endú *Camelotes*, que són illes senceres que neden; i se les endú damunt del llom com si s'endugués una palla.

D'aquestes illes n'hi han algunes que venen del fons de boscatges que encara no ha trepitjat l'home; d'aquests tropics impenetrables, ont hi ha totes les malures, tots els misteris i tots els enigmes; d'aquest refugi de les feres, de les lianes i els llacs fangosos. Van avall quietament, i lo que l'home no ha pogut veure, el riu hi ha anat hi ho porta als braços. Algunes són un carregament de serpents de totes les races i de totes les metzines ajuntades en aquell vaixell; altres, canoes de plantes d'ombra que no havien vist mai la claror; altres, lligams d'arbres ignorats; algunes són toies de flors de solitud i de febre, i totes troços de selva d'un món desconegut que passa, que, si arriben a tocar en terra, o semblen el mal allí on s'aturen, o deixen llevors misterioses de plantes desconegudes.

Però el riu no'n sab res, i va relliscant, i aquest relliscar eternament, sense un sotrac ni un respir; sempre igual, de dia i de nit; sempre amb aquella quietut d'aigua que baixa condormida, com portant-se an ella mateixa; tenint per platges l'ocre de plata d'un pla de terra groguenca, separada sols per una ratlla, que ni és aigua, ni és terra, ni és cel, deixen el cor aturat com si se li hagués acabat la corda, i fan sentir una bellesa nova: la bellesa que'n podríem dir del nu del planeta, de lo plastic del món i del naixement de la forma. Allí comencem a entendre perquè en l'immensa Argentina tots els carrers han de ser drets i totes les cases llises. El riu Paranà'n té la culpa.

En té la culpa, però hi té dret. Hi té dret pel seu prestigi; per la seva grandiositat; perquè sab lo que's fa i lo que vol; i quan té de donar una corba pera embelliment de la terra, la dona graciosament, perquè és obra de la Natura, i perquè des de la Lluna, o be des del planeta Març, el poden veure bellugar com un foc majestuós, si és que allí enlaire ens miren passar. El Paranà és de les poques coses que's podrien ensenyar als forasters dels altres astres si un jorn vinguessin a veure-ns.

Damunt d'ell ens embarquem, en un vapor mig carn i mig peix, i ens en anem a la ciutat que ha donat nom an aquest riu, o que'l riu ha donat nom an ella: a la ciutat de Paranà.

El riu tampoc fa cas del barco, i ens fa lloc perquè no ens dona importància. No més amb un cop d'espatlla ens tiraria a l'altra banda; però ell és tant gran i el barco es tant xic, que ni tant sols li fem pessigolles damunt de la pell platejada. Travessem un braç, i trobem una illa amb els arbres que no gosen créixer, perquè saben que, un jorn o l'altre, el Paranà se'ls té d'endur. Trobem un altre ramal, tant ample, que l'altra vorera de l'aigua

(Seguirà.)

IMPACIENCIA

—No has dit que ja veies la vela?
—No, menut, no... M'ho pensava... Era una onada blanca...

PRINCIPAL.—*Miqueta y sa mare* no sabem be si es un vaudeville que tira a comedia o una comedia que tira a vaudeville; diem això perquè de tot hi ha en la vinya del Senyor: tipos que entren de ple en la caricatura, escenes que no poden ser més inverossímils, efectes d'una pasmosa ingenuïtat; tot això al costat de caracters plens d'observació, d'un fons moralista y d'un llenguatge subtilíssim que acredita una vegada més la marca De Flers-Caillabet, ilustres autors d'*El rei* y de *L'ase d'en Buridan*. Lo que sí pot assegurar-se, perquè cau a la vista de l'espectador, es que la *Miqueta* es una obra molt divertida y molt enginyosa y que donarà entrades, perquè a ses qualitats intrínseques s'hi ha d'afegir que es objecte d'una excelent interpretació

CONVALESCENCIA

—No estic pas del tot bo, encara, no... La prova es que faig molt mala cara...
—Es el mirall, senyor marquès, es el mirall!

per part de tots els artistes del Principal. Les protagonistes, en mans de les senyores Morera y Xirgu, resulten dos tipos plens de vida y naturalitat; en Viñas hi està admirable interpretant un tipo d'aquells seus, *clavat*, que'n diem; la senyora Santolaria, en Capdevila, en Delhom, en Daroqui, tots donen als respectius papers una justesa digna d'elogi, demostrant, en conjunt y en detall, que han estudiat y ensajat.

Ah, y la presentació bastant regular, val a dirho.
Llàstima que en totes les obres no s'hi posi igual cuidado.

LICEO.—L'estrena de *La Vestale*, coincidint ab l'inauguració, va tenir tots els caracters de solemnitat, això no pot negar-se; però'ls bons auguris que'ns ferem sobre l'exit del desenterrament de l'obra de Spontini van quedar del tot ofegats per una fredor bastant remarcable en el public, que no tingué a be entusiasmar-se ni quasi interessar-se per les belleses melòdiques que, sense cap dubte, adornen la discutida partitura, y que acrediten al seu autor d'un veritable precursor de l'òpera moderna.

En l'execució d'aquesta obra s'hi distingeix notablement la senyora Russ, que té veu hermosa y canta ab emoció. Per això creiem que si tots els demés artistes l'haguessin ajudada, en igualtat de facultats y condicions, altre hauria sigut l'exit y *La Vestale* s'aguantaria molt temps en els cartells.

—La primera representació de la famosa *Aida* retornà l'animació a la sala, el diumenge a la nit. En ella hi obtingué un veritable triomf el mestre Mancinelli, conduint admirablement coros y orquesta. Igualment fou un gros exit per la senyora Crestani, que interpretà molt discretament la protagonista, cantant ab gust y afinació. La senyora Zacconi y els senyors Palet y Segura també estigueren afortunats en sos respectius papers.

—Dimecres degué donarse la primera de *Mefistofele*, de l'Arrigo Boito, en qual òpera hi debutà, segons anuncis, el primer baix senyor Mansueto, corrent a carreg de les senyores Crestani y Masini y del senyor Palet els demés principals personatges.

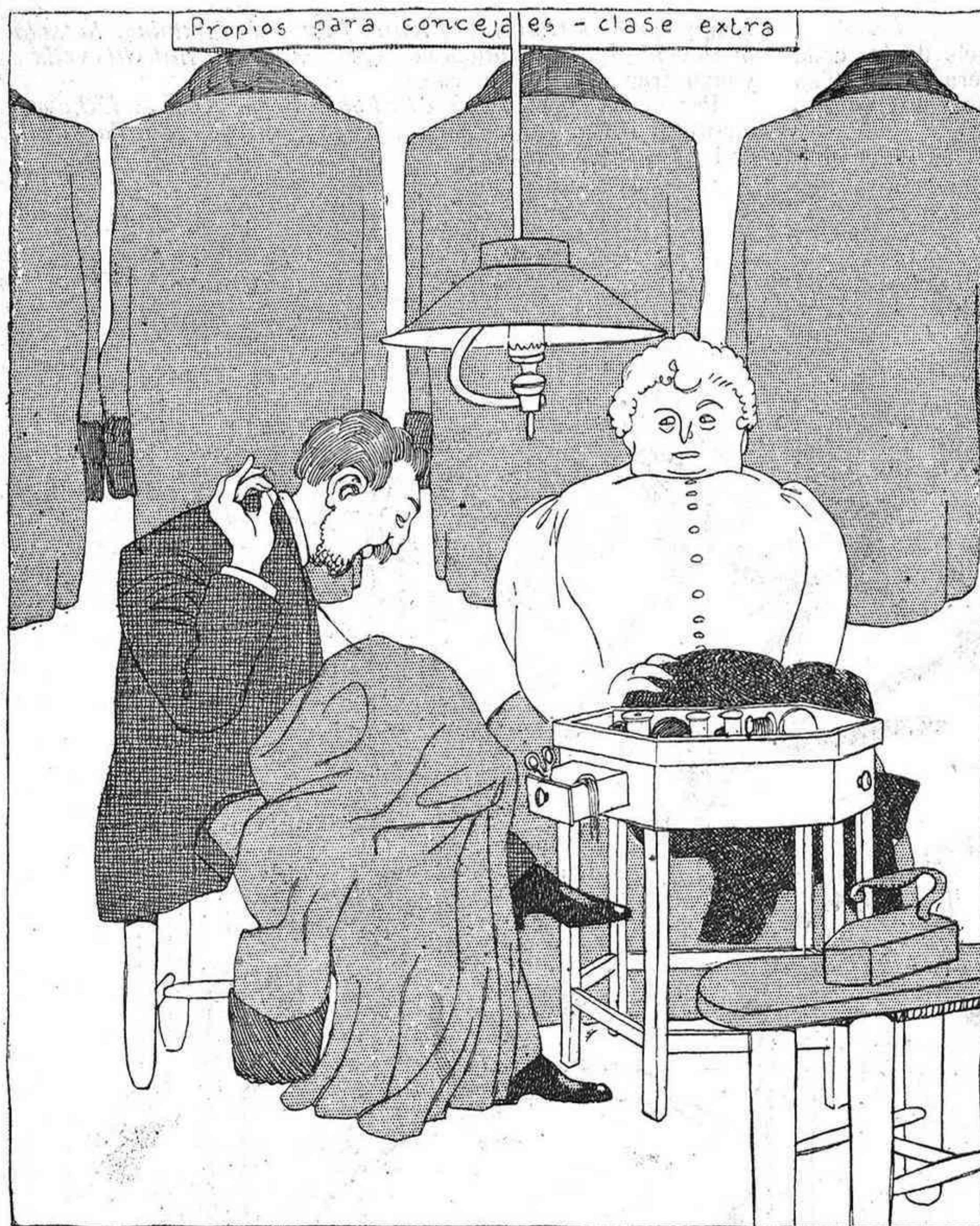
En el número proxim donarem una impressió dels resultats.

ROMEA.—Pera'l dimars estava anunciada l'estrena d'una obra de don Adrià Gual, *Donzell qui cerca muller*. A hores d'ara, es clar que hauriem de saberne y dirne alguna cosa, però, degut a la peremptorietat ab que s'ha hagut de compaginar el present número a causa de la festa d'ahir, ens veiem obligats a aplassar la revista pera la pròxima setmana.

ELDORADO.—Els germans Quintero acaben d'obtenir un nou triomf. Es a dir, aquesta vegada l'han hagut de compartir ab en Becquer, y, si ho haguessim de primfilar gaire, potser l'immortal poeta no s'hi conformaria en recullir sols una part dels aplausos, sinó que's deixaria caure a la Societat d'Autors el dia dèu pera veure si li toca alguna cosa. Volem dir ab això que *La rima eterna* ha agradat perquè es bonica, però cal fer constar que'ls versos d'en Becquer que s'hi reciten també agraden molt... perquè encara ho són més. Els germans afortunats han glosat discretament una de les celebrades rimes, presentantnos dos actes de comedia extranya, molt poèticament sentida, però falsament exteriorisada y mancada d'emoció y d'acció dramàtica. Prova d'això que diem es que precisament els tipos secundaris, que són els comics, resulten els més vius y més naturals. ¿Quan se convenceran aquets senyors de que les subtileses psicològiques y els transcendentalismes no s'han fet pera ells? El primer acte es pesatot, a causa d'haver volgut carregar en ell la pintura d'ambient y la sensació de poesia. El segon està molt més be, perquè'ls personatges prenen ja més relleu, ens semblen més de carn y òssos, y diuen més xistes... que en això sí que hi tenen la mà trencada els autors de *La rima eterna*.

Els artistes, en general, molt be. La Suárez y en Mendiguchía, colossals.

L. L. L.

SASTRINYOLI

—¿Què te'n sembla a tu, Pau, d'això del tarugo de les aigües?

—Jo me n'alegro, dòna. No sé si ho sabs que, entre aquells que han donat el vot, hi ha un client meu...

ESQUELLOTS

Ja era hora!

Per fi el dimars va determinar-se el senyor marquès de Marianao a empunyar la vara d'Arcaide de R. O. ab que l'ha obsequiat el senyor Canalejas.

¿S'hi mantindrà gaire temps en el càrrec?

Els intel·ligents en dinàmica local són de parer que no.

Realment; ni las condicions personals del aristocràtic veí de Cambrils—perquè ara resulta que'l senyor marquès no es veí de Barcelona—ni les especialíssimes circumstàncies en que torna a l'Arcaldia permeten creure que la dominació municipal de don Salvador sigui molt llarga.

Desde ara ja pot donarse per segur que la minoria esquerrana li serà declaradament hostil. Així al menys ho donava a entendre el seu orgue en la premsa el 26 del passat Novembre ab aquestes expresives paraules:

«¿Què n'hem de fer del marquès de Marianao, si quan el perill el crida davant de l'Ajuntament, ell escorre'l bulto?

»Si dilluns—dia 28—no es aquí, no cal que vingui, el nou arcaide.»

Y ab aquestes altres, no menys contundents, publicades tres dies després:

¿No es això?
Entesos.

***

Però... ara'ns adonem d'una cosa.

Fent companyia a les ratlles anteriorment copiades, s'hi llegeixen també aquestes altres, que de moment ens havien passat per alt:

«El seu dever (el de les minories) es lluitar al peu del canó, denunciant a l'opinió pública, una per una, totes les immoralitats, totes les malversacions...»

Al bou per la banya y a l'home per la paraula.

¿Per quines pensen comensar?

¿Per les malversacions y immoralitats de les inoblidables festes de Maig y Juny?

Convé no deixar-lo en l'aire, aquest assumpte.

Perquè l'escandol d'aquells dos mesos va ser gros de veres. Y per ara, a pesar de lo que se'ns havia promès, encara estem dejuns de veure els comptes.

¿Siguemhi, doncs?

«No l'hem de menester pera res els barcelonins al senyor marquès de Marianao. No havent estat present ahir al Saló de Cent, ja no cal que prengui possessió de l'arcaldia. Que se n'entorni a cassar, el senyor marquès, y que se n'entorni a fer vida de flirteig en els grans salons y en les grans vies ciutadanes. A Cà la Ciutat no hi fa cap falta.»

¿Eh?... Per lo que pugui ser, nosaltres prenem assiento, ben repapats a la barrera.

Ens sembla que aquí va passar alguna cosa.

Per l'Arcaldia s'ha ordenat al jefe dels manescals que's procedeixi a la més rigorosa inspecció dels animals de tota classe que, ab motiu de les pròximes festes de Nadal, arriben aquets dies.

Molt plausible ens sembla l'ordre dictada per Sa Excelencia, però ¿saben quina reflexió ens sugereix?

Que si aquesta sàbia precaució s'hagués pres sempre, sense excepcions ni compliments, no's veuria avui Barcelona del modo que's veu, infectada per tota mena de malures.

Y al bon *entendedor*... salut y pesetes.

Bueno. Ja sabem què es lo que les minories se proposen fer al Ajuntament, després del daltabaix ocasionat per l'aprovació del negoci de les aigües.

El Poble Català, que té motius pera estarne ben enterat, ens ho explica:

«La tasca de les minories es clara y precisa. Res de col·laborar en cap obra de govern, res de cooperar en la desastrosa administració de la majoria lerrouxista.»

Vol dir que cada vegada que a Cà la Ciutat aparegui un negoci escandalós, les minories protestaran, y fins, si el cas s'ho porta, executaran una aparatosa retirada, sens perjudici de tornarhi l'endemà.

Ara, sempre que's tracti de celebrar un tiberiet a Moncada o de fer un viatge a tal o qual població, «per pura deferencia» als que hauran tingut la galanteria de convidar al Ajuntament, les minories faran el sacrifici d'anarhi.

Els amics d'El Poble, no s'esmenen.
L'afany de parlar a tot drap de l'extranger els porta, cada dos per tres, a cometre els *lapsus* l'un darrera l'altre. Tan grossos alguns, que de seguir an aquest pas, fins y tot en Borralleras potser que arribi un dia a escamarse.
Parlantnos del Teatre Català a l'extranger, ens deian diu-

menge que a «L'Œuvre», el teatre famós de l'Antoine, la sola traducció espanyola que s'ha representat ha estat «Els vells», y això, francament, ja es massa.

Perquè l'Antoine, amics d'El Poble, tè que veure ab L'Œuvre institució dramàtica, no teatre, lo que'ls articles d'en Tarugata ab la prosa d'en Flaubert.

FENT CALCULS

— Mitg decim... deù duros... Si trec la grossa, reixanta mil... Bueno... Ja no faré cap paper ridicul demanant la mà d'en Figueras, el regidor.

UN EX-DIPUTAT DE LA DUMA RUSSA A BARCELONA

—He pensat venir a Espanya pera estudiar la política lliberal.
—Ah, caram! Vegi si es casual... Jo penso anar un dia d'aquets a Turquia, a emparme de tót lo contrari.

Els vells, amics, van esser estrenats a Marigny, patrocinada la seva representació, per L'Œuvre, fundació que, si no disposen lo contrari, els direm que dirigeix en Lugné-Poe.

Aquesta es la veritat dels fets que ens apremem a consignar, aimants, com som, del terror, y de que quedi cada cosa en el lloc que li es degut.

Y ara, un consell. Prou parlar de París, que, com hem demostrat diferents vegades, es cosa abocada a serios compromisos.

En assumptes de teatre, sobre tot, quedemnos al Romea.

Es més aprop, y potser evitarem el que fins en Batlle's clavi a riure.

Segons diu un periodic, dies enrera, en no recordem quina població de Catalunya, va ser batejada civilment una nena, a la qual li foren imposats els noms de Casandra, Electra y Francisca.

Trobem encertadíssima l'idea; però, pera que la cosa resultés més modernista, nosaltres hauriam batejat a la criatura posantli tot simplement: Casandra, Electra y La corte de Faraón.

Y si això de La corte de Faraón hagués semblat massa exagerat, hauriem substituït aquet nom pel de Loca de la casa.

Total, tres tituls dramatics d'en Pérez Galdós.

¿Volen res més expressiu ni més bellament simbolic.

Entre'ls objectes trobats al mitg del carrer y depositats a l'Arcaldia hi ha, aquesta setmana, «un làtigo».

Qui el deù haver perdut, un làtigo?
En Lerrooux?
No ho sabem. El fet es que a l'Ajuntament ja hi ha la tralla que tanta falta hi feia.
Ara manca sols que's trobi el trallaire que vulgui utilitzarla.

La primera de les conferencies patrocinades per l'«Ateneu Enciclopedic Popular», tindrà lloc en el Teatre Principal, demà passat, diumenge, a les 10 del matí, y anirà a carrec del il·lustrat publicista D. Jaume Brossa.

El tema de la conferencia es: *Espanya davant d'Europa*. Ja veuen que l'assumpte no pot ser més interessant, y que, donada la competencia del disertador en materies culturals, no es aventurat esperarne un gros exit.

A cà'l dentista.
L'operador està preparant el cloroformo pera fer adormir al client, quan s'adona de que aquet se treu la cartera y l'inspecciona.

—Oh, no, no cal... Ja pagarà després—exclama'l dentista.

Resposta del client:

—No volia pagar, no... Mirava'ls diners que porto a sobre—
Com que diu que'm vol fer adormir...

PETIT CORREU

El passat dissabte va obrirse al Saló Parés—y podrà visitarse fins demà, dia 10—una Exposició d'obres del celebrat artista J. Pizá. Entre notes de la nostra terra y de diversos llocs d'Espanya, figuren en l'Exposició trenta-tres obres.

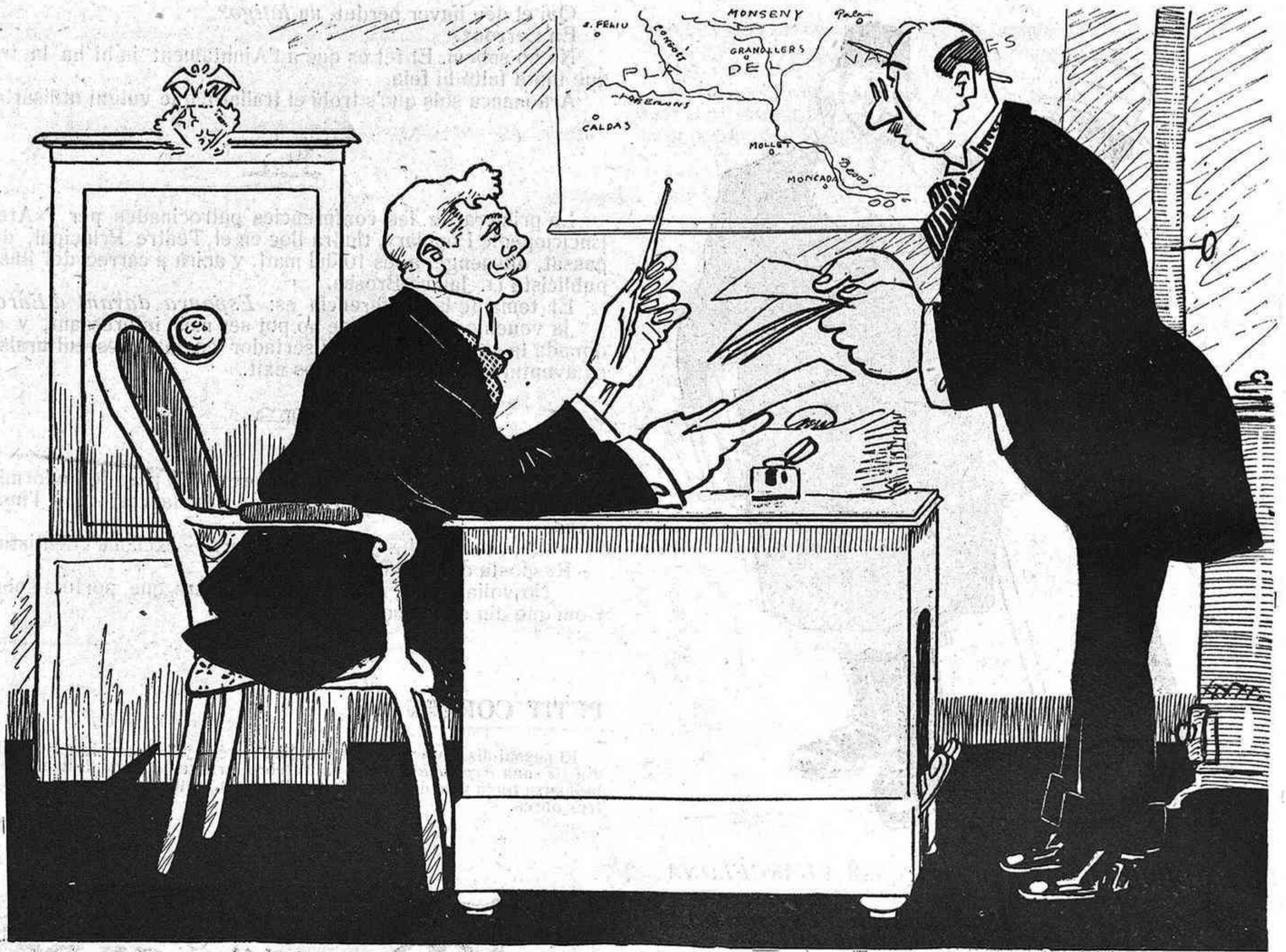

XARADES

I

Ab veu alegre o sentida,
sigui rient, sigui plorant,
molt sovint el tendre infant
diu *primera repetida*.
Un vegetal es *dos-tres*,
que, tendre, moltes vegades
fa exquisides ensalades
y es molt util pel pagès.
Si pescant no se'n fa abús
tindrà sempre, el nou filat,
bona *hu-quart*, que es el forat
que d'un nus té a un altre nus.
Tres-quart dolenta y *dos-dos*
es la que no vol ningú,
doncs, lector, jo ho veig segú;
causa a molts aversió atròs.
Donzella, en cambi, model
de virtut y de cordura,
y, además, *tot* d'hermosura
es dels joves gran anhel,
de les noies, ambició,
dels pares, grat alicient,
es, en fi, indistintament,
de tothom admiració.

MERLIN

VÁYASE LO UNO...

—Estem de pèga, senyor Mir... En la recaudació de cèdues, aquest any, s'hi han perdut dotze mil pessetes.
—Tant se val, home. En això de les aigües n'hi guanyem moltes més.

II

Embellint fertils camps, de tot verdea,
felpuda, en tendres brins, catifa hermosa,
nodrintse ab la potencia vigorosa
del valió element que'ls rodeja.
En carícies d'Eolo's balanceja
aixís que va creixent sa canya airosa;
granat son cap, d'espiga primorosa
com el deu macís or, blincant rosseja.
Principal element que regenera
a qui el pot consumir en quant li basta,
substancia contenintne verdadera.
A taula el ric y el pobre'l venera:
que molt infelís es el qui no'n gasta,
segat, batut y mòlt, en cuita pasta.

JOSEPH SADURNÍ MAS DE LOS VALLS

JEROGLIFIC COMPRIMIT

da di do 'du
du do di da
Republicà

JOAN ROCABERT

SOLUCIONS als darrers Trencap-caps

A la Xarada I: Carro.—A la Xarada II: Corbata.—A l'Anagrama: Sereno-Orense.—A la Targeta: Andrònica.—Sinonímia: Just.—Jeroglific I: Factor.—Jeroglific II: Comunitat.—Jeroglific III: Marsella.

L'ESQUELLA
DE LA TORRATXA

PERIODIC HUMORISTIC ILUSTRAT

Administració y Redacció:
Llibreria Espanyola,
Rambla del Mitg, núm. 20
BARCELONA

Preus de suscripció:
Fòra de Barcelona,
cada trimestre:
Espanya, 3 ptes.-Extranger, 5

Número solt: 10 centims — Atrassats: 20

Antoni López, editor — Rambla del Mitg, núm. 20
Imprempta LA CAMPANA y L'ESQUELLA, OIm, 8
BARCELONA

Antoni López, editor, Rambla del Mitg, 20, Llibreria Espanyola, Barcelona. Correu: Apartat n.º 2

SE VEN PER TOT ARREU

L'Esquella de la Torratxa ALMANAC pera 1911

L'Almanac pera l'any que ve, completament transformat, conté el següent

— SUMARI —

La creixensa de Barcelona, per S. Sanpere y Miquel. — Il·lustrat ab 13 planols rarissims y una infinitat de documents curiosos.

L'anacoreta. Poema inedit, per Apeles Mestres. — Il·lustrat per l'autor.

Ninots de carn. Novela original, per Aveli Artís. — Il·lustracions de F. Sardà.

Cansons humorístiques, per R. Serra y Pagès. — Il·lustracions d'Apa.

Visió de la ciutat futura, per Xavier Alemany. — Il·lustracions de Picarol.

L'ignoscenta. Tragedia original en 3 quadros, per J. Puig y Ferreter. — Il·lustracions d'Alegret.

Els balls populars, per R. Serra y Pagès. — Il·lustració varia.

El règim municipal de Barcelona, desde la epoca romana als nostres dies, per A. Rovira y Virgili. — Il·lustració varia.

El sepulturerer filosof. Dialóg inverossimil, per A. March.

Jocs y joguines de les criatures, per R. Serra y Pagès. — Il·lustració varia

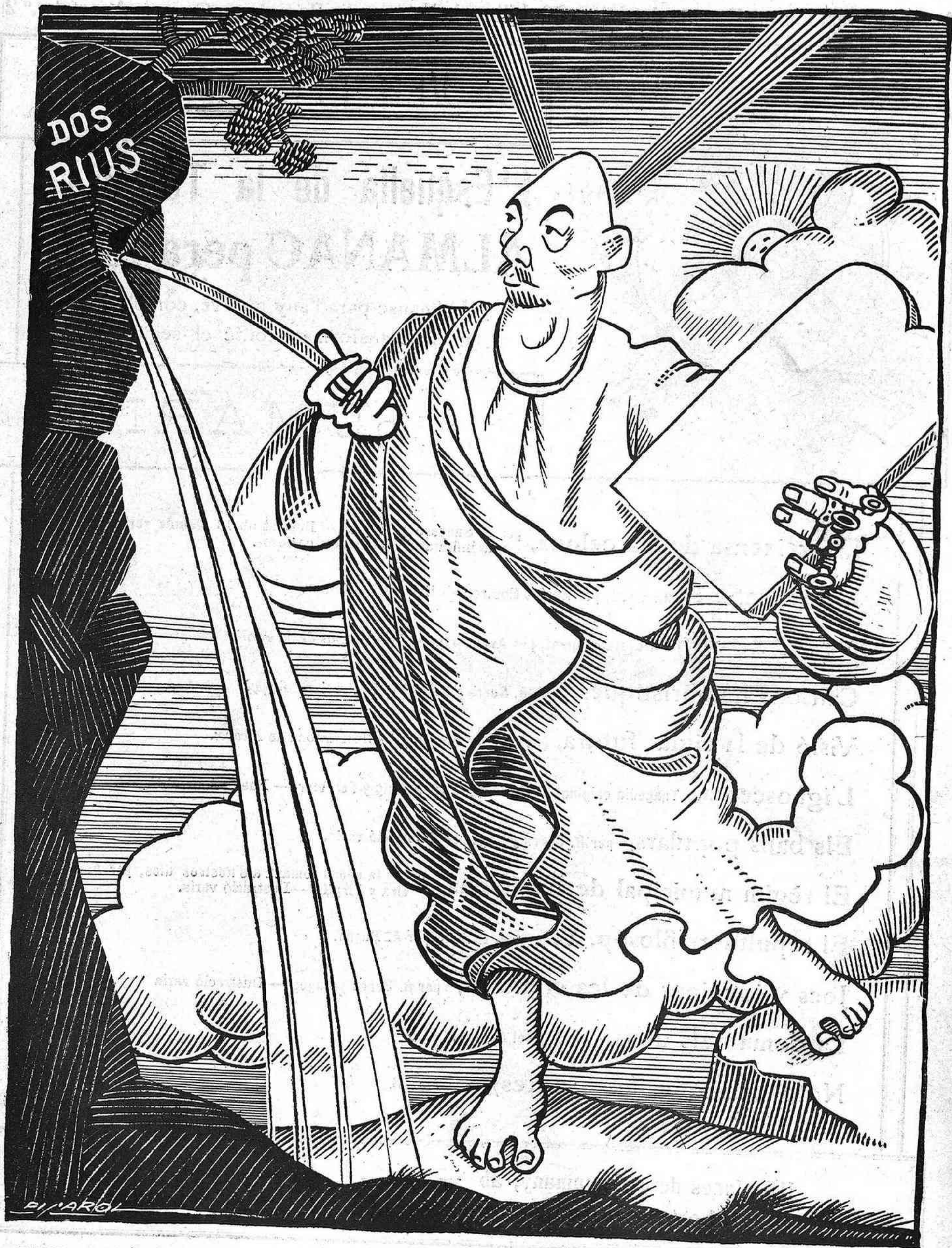
La doma dels deus, per Gabriel Alomar.

Notes còmiques (caricatures), per Picarol.

112 planes de gran tamany, ab
una coberta a varies tintes

UNA PESSETA

NOTA. — Tothom qui vulgui adquirir qualsevol de dites obres, remetent l'import en lliurances del Giro Mútuu o be en sellos de franqueig al editor Antoni López, Rambla del Mitg, 20, Barcelona, la rebrà a volta de correu, franca de ports. No responem d'extravíos si no's remet, ademés, un ral pera certificat. Als corresponsals se'ls otorguen rebaixes.

FIGURES BIBLIQUES MUNICIPALS

Moisés fent brollar l'aigua de la roca.